

Droga wodna

Tekst Marcin Sikora Zdjęcia Michał Smoter, archiwum Marcina Sikory

Kanion Barranco de Chimiachas, rejon Sierra de Guara

Minikompendium kanioningowca

- Ze względu na szybkość poruszania i bezpieczeństwo najlepiej wybierz się w grupie 3-5-osobowej.
- Im więcej informacji o kanionie, tym lepiej: należy mieć szkic techniczny ze sobą, zasięgnąć informacji u „miejscowych”, wiedzieć, gdzie można awaryjnie opuścić kanion.
- Stabilne warunki pogodowe = twoje bezpieczeństwo, pokonując kanion, obserwuj w miarę możliwości stan nieba (potencjalne ryzyko burzy), zawsze znaj lokalną prognozę pogody!
- Zwracaj uwagę na poziom wody i jej kolor. Jeżeli zauważysz, że poziom się podnosi, a woda zmienia barwę na brunatną i mętną, staraj się jak najszybciej opuścić kanion; jeżeli to niemożliwe, a poziom wody się podnosi, szybko znajdź możliwie jak najwyżej położone miejsce daleko od wody – w jak najszerszym miejscu kanionu!!!
- W większości kanionów telefony GSM nie mają zasięgu!
- W krajach alpejskich (najczęściej w Szwajcarii i Włoszech) często powyżej naszego kanionu znajdują się zapory, zbiorniki retencyjne, które mogą „zrzucić” wodę (często automatycznie w czasie deszczu), zasięgnij informacji, zgłoś zamiar przejścia kanionem.
- Rozsądnie planuj akcję. Jeżeli droga dochodząca do kanionu jest długa i trudna orientacyjnie, wyjdź odpowiednio wcześniej, miej „zapas czasu”, pokonywanie kanionu po ciemku jest w zasadzie niemożliwe.
- O akcji w kanionie poinformuj znajomą, kompetentną osobę, która w razie potrzeby wezwie pomoc (zna język obcy), udzieli informacji: czas, miejsce, liczba osób, plany, posiadane wyposażenie. Ustal z nią godzinę alarmową.
- W kanionie jesteście grupą, należy dbać o osoby najsłabsze i najmniej doświadczone – powinny iść w środku.
- Pamiętaj że nie wszystkie osoby reagują tak samo na stres, adrenaline, zimno i wysiłek, kontroluj kondycję swoją i grupy – cały czas miej kontakt wzrokowy z innymi uczestnikami wyprawy.
- Zabierz ze sobą dodatkowe taśmy, zestaw do spitowania, plakiety.
- Kontroluj stałe stanowiska zjazdowe i asekuracyjne, szczególnie stare spity, taśmy i pętle z liny, w razie wątpliwości „dobij coś” lub dołóż swoją pętlę.
- Sprawdzaj skoki i tobogany. W razie wątpliwości pierwsza osoba powinna zjechać na linie, sprawdzić głębokość wody i ewentualnie ukształtowanie dna.
- Zwracaj uwagę na ryzyko utopienia sprzętu (rzucanie worków przed skokiem lub toboganiem).
- Nie namawiaj innych do skoku, jeżeli się boją i nie są pewni własnych możliwości i umiejętności; najgorszym rozwiązaniem jest niepewny i nieprzemyślany skok.
- Zjeżdżając na linie w tradycyjnej ósemce w dużej wodzie, wpinaj ją „na szybko” lub z dodatkowym karabinkiem, nie używaj do autoasekuracji prusika i podobnych patentów (po zablokowaniu ryzyko utonięcia).
- Niebezpieczne miejsca typu odwoje, silne prądy staraj się omijać (zjazdy kierunkowe itp.), a jeżeli jest to niemożliwe, pokonuj je z maksymalną prędkością (silne odbicie od skały, skok) i asekuracją (lina, kajakowa rzutka).
- Miej ze sobą poza sprzętem alpinistycznym: apteczkę, folię NRC, kaloryczne „szturmzarcie”, wodoszczelną czołówkę, nóż.
- Zakładając zjazd, uważaj na ryzyko utraty liny lub pozostawienie „przypadkowego” węzła.
- Ściągaj linę po zjeździe w miejscu możliwie jak najbardziej oddalonym od linii zjazdu, aby zminimalizować tarcie, nacisk spadającej wody i ryzyko zaklinowania liny.
- Podczas skoków lub toboganów staraj się utrzymać zwartą, wyprostowaną sylwetkę i lekko ugięte nogi.

Na kanioning możemy jechać wszędzie tam, gdzie są góry, potoki i wodospady, a woda przez tysiące lat wydrążyła w skale „drogę”. Na urok tego wywodzącego się ze speleologii „sportu” wpływa przygoda i zabawa, której nie brak, dreszcz emocji i adrenalina towarzyszą nam przy skokach i zjazdach, a przede wszystkim nieodłączne walory krajobrazowe: jeziora z krystalicznie czystą wodą, grzmiące wodospady, przytłaczające swym ogromem wymyte i wciąż rzeźbione formacje skalne.

Skala trudności

Często we francuskich przewodnikach każdy kanion oceniany jest według pięciostopniowej skali trudności (od 1 do 5) dotyczącej czterech zagadnień.

- **Difficulté (trudność)** – określa ogólny stopień trudności, na który składają się wszystkie aspekty związane z kanioningiem.
- **Aqatique/immersion („zanurzenie w wodzie”)** ocenia stopień trudności kanionu związany z ilością i długością odcinków wymagających przepłynię-

cia wpływ, czasem przebywania w zanurzeniu, średnią ilością przepływającej wody.

- **Verticalite (ekspozycja)** – precyzuje trudności związane z ekspozycją, stosowaniem technik linowych.
- **Engagement (zaangażowanie)** – określa długość i uciążliwość kanionu, czas jego przejścia oraz obecność lub brak wyjść ewakuacyjnych.

Na podstawie tych danych dowiadujemy się, jakie trudności w kanionie dominują, np. liczne zjazdy czy duża ilość

Kanion Clue du Chaudan, Alpy Nadmorskie

wody itp. Bazując na tych informacjach, możemy wybrać kanion, którego charakter najbardziej nam odpowiada. Dodatkowo czasami zamieszczana jest informacja o stopniu zagrożenia gwałtownymi opadami (ryzyko burzy), również w pięciostopniowej skali.

Niebezpieczeństwa kanioningu

Chcąc uprawiać kanioning, trzeba mieć na uwadze fakt, iż stopień trudności pokonywanych miejsc zależy w dużym stopniu od masy wody, jej prędkości i wzbudzonych form przepływu. Miejsca, na które należy zwrócić szczególną uwagę, to: odwoje, syfony, silne prądy. Niebezpieczeństwo sytuacji podnosi fakt iż kanioning przeważnie uprawiany jest w małych, wąskich, często mocno zacienionych gardzielach wąwozów, skąd czasem nie można wcześniej się wycofać. Należy też zwrócić uwagę na możliwość nagłego przyboru wody, który najczęściej jest powodem wypadków śmiertelnych w kanioningu.

Odwoje

W kanionach występują w miejscach, gdzie woda spada z wysokości do wyżłobionej misy skalnej wypełnionej wodą. W miejscu tym może powstać strefa silnie napowietrzanej wody, która odpływa na pewną odległość i następnie wraca, tworząc pulsujący walec. Tworzy się tak zwany odwój o głębokiej cyrkulacji, który jest niebezpieczny, gdyż w pulsującej, silnie napowietrzanej wodzie człowiek jest pod nią wciągany, traci siły i orientację, a powracająca woda ściąga go z powrotem, praktycznie uniemożliwiając samodzielne wypłynięcie.

W kanionach odwoje tego typu występują stosunkowo rzadko, wodospady,

u których podnóża mogłyby się wytworzyć, są z reguły bardzo dobrze wyposażone w stanowiska zjazdowe i stalowe liny, aby umożliwić bezpieczny zjazd poza zasięgiem odwoju, tzw. zjazd kierunkowy – tę samą technikę stosujemy również, pokonując wodospady, gdy poziom wody jest niebezpiecznie wysoki. Gdy nie ma „stalówki”, należy użyć własnej liny, ułatwiają to specjalnie przygotowane stanowiska znajdujące się poniżej kaskady, w które należy wpiąć i naciągnąć linę, aby umożliwić bezpieczny zjazd reszty zespołu. Zjazd kierunkowy powinna zakładać doświadczona osoba, asekurowana przez resztę grupy.

Odwoje najczęściej występujące w kanionach przypominają „pulsujące dziury”, tworzą się za większymi blokami skalnymi, głazami, małymi progami, w większości nie stanowią zagrożenia, ponieważ masa przepływającej wody jest niewielka (do 80 l/s). W kanionach o większym przepływie wody w miejscach tych należy się wzajemnie asekurować, starając się omijać te punkty – jeżeli jednak musimy je przepłynąć, należy to zrobić energicznie i zdecydowanie, np. odbijając się mocno od skały.

Zdarza się, że ze względu na huk spadającej wody i wirujący w powietrzu wodny pył, po zjechaniu skalnego proggu (wodospadu) nie mamy kontaktu wzrokowego i głosowego z resztą grupy, dobrze jest więc przewidzieć tego typu sytuację, ustalić wcześniej plan działania, dodatkowo warto użyć gwizdka.

Syfony i prądy

Gdy woda przepływa przez zwężone, zewsząd otoczone bądź zaklinowanymi kamieniami, bądź naturalnymi otworami skalnymi miejsca, tworzy się syfon.

Kanion Clue du Riolan, Alpy Nadmorskie

Kanion Clue du Riolan, Alpy Nadmorskie

Kanion Clue d'AMEN, Alpy Nadmorskie

Kanion Rasiga, Alpy Walijskie

Woda z reguły płynie tam z dużą prędkością, dlatego ciężko jest jej się przeciwstawić, a w sytuacji porwania przez silny nurt, trudno się z niego wydostać. W niektórych kanionach syfony są oznaczone jako nadające się do przepłynięcia (kanion Clue d' Amen), ale zawsze należy zachować ostrożność i stosować asekurację. Choć jedna osoba powinna mieć okulary do pływania. Na trasie mogą się również znajdować zwalone pnie drzew tarasujące przejście, gdzie konieczne może się okazać przepłynięcie pod przeszkodą.

W miejscach styczności napierającej wody ze skałą (jeśli skała nie jest podmyta!) woda tworzy charakterystyczne wybrzuszenie – wał pulsującej wody, nazywany potocznie „poduszką”. Brak poduszki zawsze oznacza niebezpieczeństwo – może to być syfon lub podmyta skała. Występuje tam charakterystyczny silny prąd skierowany pod skałę głęboko pod wodę, takich miejsc należy oczywiście unikać i stosować asekurację.

Nagle przybory wody

Najczęściej spowodowane są nagłymi lokalnymi opadami deszczu (oberwanie chmury, burze) lub – w kanionach lodowcowych – intensywnymi roztopami w okresie letnim. Należy zwrócić też uwagę na fakt, że w krajach alpejskich często powyżej kanionu znajdują się zapory, zbiorniki retencyjne, a nawet elektrownie, które mogą „zrzucić” wodę. Najczęściej tego typu informacje zawarte są w przewodniku, często podawany jest numer telefonu, pod którym można uzyskać informacje. Niektóre niewielkie zbiorniki podczas silniejszego deszczu wypuszczają wodę automatycznie.

W kanionach wezbranie wody jest szczególnie niebezpieczne ze względu na liczne zwężenia. Podczas przyboru wody poziom przepływającej wody podnosi się często kilka- lub kilkunastokrotnie! Napierająca masa wody niesie ze sobą kamienie, pnie zwalonych drzew itp. W przewodnikach kanioningowych długie, wąskie, pozbawione możliwości wcześniejszego wyjścia (ewakuacji) kaniony są klasyfikowane jako dużo trudniejsze niż wskazywałyby na to trudności techniczne. Jest to uzasadnione ryzykiem i niebezpieczeństwem związanym z nagłym przyborem wody (np. kanion Clue d' Raton). Do długich i trudnych kanionów należy się więc wybierać podczas pewnej i sprawdzonej pogody, a łatwiejsze, krótsze i bardziej dostępne planować na dni z mniej stabilną pogodą. ■

Na formowanie się kanionów wpływa wiele czynników, są to przede wszystkim: erozja wodna, rodzaj podłoża, nachylenie terenu, procesy wietrzenia. Trudno wskazać jednoznacznie kaniony najpiękniejsze i najbardziej godne polecenia, każdy z nich ma swój niepowtarzalny urok, dużo też zależy od nastawienia człowieka: czy oczekuje adrenaliny, walki z żywiołem, czy też przygody połączonej z radością oglądania i podziwiania natury na granicy podziemnego świata...

Rejony uprawiania kanioningu

Tekst Marcin Sikora

Zdjęcia Michał Smoter, archiwum Marcina Sikory

Alpy Nadmorskie

Stanowią grupę górską, na której terenie wyodrębniono dwa parki narodowe: Parc National du Mercantour, znajdujący się po stronie francuskiej, oraz włoski Parco Naturale Alpi Maritime.

Większość z licznie tu występujących kanionów można pokonywać od maja do października, a w sezonie pogoda jest z reguły bardzo dobra i stabilna. Temperatura wody jest również zachęcająca, prawie zawsze przekracza 12 °C, a liczne głębokie oczka z bajkowo szmaragdową wodą zachęcają do skoków i toboganów. Dodatkową zaletą tego rejonu jest jego różnorodność, każdy kanioningowiec znajdzie coś dla siebie: od form łatwiejszych, pięknych krajobrazowo, z niewielkimi deniwelacjami i przepływami, aż do wielogodzinnych, trudnych technicznie, których deniwelacje sięgają kilkuset metrów. Są kaniony odcinkami tworzące jaskinie wypełnione pięknymi formami naciekowymi, przejścia, gdzie czekają nas długie zjazdy pięknie mytymi kaskadami czy piesze wędrówki przeplatane licznymi skokami i toboganami z wysokości nierzadko przekraczającej 10 m. Kaniony w Alpach Nadmorskich są najczęściej wyposażone w bardzo solidne stanowiska zjazdowe, składające się najczęściej z dwóch batinoksów połączonych łańcuchem wraz z koluchem do przekładania liny. Dodatkowo władze tego rejonu we współpracy z zarządem parku narodowego corocznie wydają gratisowy profesjonalny przewodnik kanioningowy, dostępny na życzenie w punktach informacji turystycznej. Do kanionów szczególnie wartych odwiedzenia możemy zaliczyć: Clue du Riolan, Clue de la Maglia, Vallon de Carleva, Clue d'Amen, Vallon de Challandre, Cascades de Louch.

Kanion Clue du Riolan, Alpy Nadmorskie

▼ Alpy Retyckie – część włoska, Lombardia

Alpy Retyckie, położone między przełęczami Splugen i Brenner, rozdzielone podłużną doliną rzeki Inn, są zbudowane głównie z gnejsów i dolomitów. Na obszarze tym znajdują się znane zimowe kurorty, takie jak Davos czy Sankt Moritz.

Kaniony, które się tu znajdują, nie są zbyt często odwiedzane i popularne, co przekłada się na jakość stanowisk zjaz-

dowych. Należy więc mieć ze sobą odpowiedni zapas dodatkowego sprzętu. W zasadzie można by ten rejon uznać za mało ciekawy, gdyby nie dwa wyróżniające się kaniony: Val Bodengo i Torrente Cormor.

Val Bodengo podzielony jest na trzy odcinki o rosnących stopniach trudności: pierwszy – krótki i łatwy, drugi – z wieloma skokami, toboganami, niewysokimi zjazdami i pasażami pokonywanymi wplaw, trzeci – jest najdłuższy, z około 30 zjazdami, w tym kaskadą o wysokości ponad 60 m. Przejście całości zajmuje około 9-11 godzin (deniwelacja 750 m),

ale istnieje możliwość podzielenia go na dwa jednodniowe etapy. Kanion ten przyciąga swoją wielkością, pięknem wyrzeźbionych gnejsowych skał, często jest w nim dużo wody, co dodatkowo uatrakcyjnia bardzo liczne tobogany, skoki i zjazdy.

Torrente Cormor jest nietypowym kanionem, gdyż swoim charakterem bardziej przypomina jaskinię, 5/6 czasu potrzebnego do pokonania całego kanionu (około 6 godzin) poruszamy się w kompletnych ciemnościach (konieczne solidne światło). Jest sporo zjazdów i odcinków wymagających wspinania. Znaczną część trasy stanowią olbrzymie zawa-

liska, gdzie między głazami trzeba szukać właściwej drogi – najczęściej „za wodą”. Kanion jest bardzo słabo wyposażony w stałe stanowiska zjazdowe, można mieć problemy orientacyjne, a woda ma temperaturę zbliżoną do temperatury śniegu, który zalega na znajdującym się powyżej lodowcu. Ze względu na bardzo dużą liczbę ciasnych miejsc poziom wody musi być absolutnie stabilny, a zamiar przejścia najlepiej zgłosić na zaporze znajdującej się powyżej, gdzie jest regulowany przepływ wody. Przejście kanionu dostarcza wielu wrażeń i niewątpliwie zostaje w pamięci.

Kanion Rio Bianco, Alpy Walijskie

▲ Alpy Walijskie (Penińskie) – część włoska Piemont

Najbardziej wyniosła grupa górską Alp, położona na obszarze kantonu Wallis w Szwajcarii i regionów Aosty i Piemontu we Włoszech.

Włoska część nie jest tak wysoka jak szwajcarska i skupiona jest wokół głównych dolin: Anzasca, Valsesia, Valtournanche i Valpelline. Większość najbardziej znanych kanionów na tym obszarze ma charakter kaskadowo-meandrowy i poziom trudności D i TD (trudny i bardzo trudny). Część z nich zasilana jest wodami lodowcowymi, co przekłada się na temperaturę wody (kilka stopni) i często uniemożliwia działalność w okresie wiosenno-letnim. Najlepszy okres przypada od połowy sierpnia do początków października. Stanowiska zjazdowe i asekuracyjne są w większości w dobrym stanie, ale w sprzęcie zespołowym nie może zabraknąć miejsca na zestaw do spitowania i kilku taśm. Najbardziej godne polecenia kaniony w północnym Piemoncie to Rio Bianco, Rasiga, Rio Mondelli, Ogliaia i Variola, są w większości długie i zimne z niewielkim dostępem ogrzewających promieni słonecznych, dostępne dla osób odpowiednio wyekwipowanych i doświadczonych. Część kanionów w tych okolicach jest jeszcze w fazie eksploracji i tworzone są nowe przewodniki.

Kanion Globoski Potok, Alpy Julijskie

Alpy Julijskie – część słoweńska

Gdy urlop nasz nie jest zbyt długi (zawsze jest za krótki), warto pojechać do Słowenii, w urokliwe okolice doliny rzeki Socy, płynącej u podnóża masywu Kanin. W okolicy jest kilkanaście kanionów, z których najciekawsze i naprawdę warte odwiedzenia to: Globoski Potok, Mlinarica, Fratarica, Predelica, a zaczynającą swą kanioningową przygodę polecam Kozjaka, Suseka i Moznice. Kaniony te nie są tak dobrze „obite” jak większość francuskich, miejscowi też nie potrafią udzielić zbyt dużo informacji, choć działa tam bardzo dużo firm komercyjnych. Działać można od mniej więcej połowy maja do końca września, temperatura wody to około 10 °C. Kanionem wyróżniającym się na tle pozostałych jest Mlinarica, a w szczególności jej końcowy fragment. Jest on niestety dosyć krótki (kilkaset metrów), ale już pierwsze spojrzenie w dół na początkową kaskadę wysokości 55 m upewnia nas w przekonaniu, że nudzić się nie będziemy. Stojąc na górze, słyszymy potężny huk, dobywający się jakby spod ziemi, gdyż to właśnie w tym miejscu kanion zaczyna przypominać swym charakterem jaskinię. Stopień trudności określony jest jako TD (bardzo trudny) i przy wysokim poziomie wody kanion jest niebezpieczny. Poniżej kilkumetrowego progu tworzy się silny odwój, silny nurt i masa płynącej wody powodują kłopoty z utrzymaniem równowagi.

Sierra de Guara

Region ten znajduje się w centralnych Pirenejach, w Aragonii, w pobliżu miasta Huesca. Swoim zasięgiem obejmuje doliny rzek Rio Vero, Rio Isuala, a także rezerwat Roddellar – zwany krainą wąwozów i luków skalnych.

Kaniony tego masywu to wymarzone miejsce na stacjonarne kanioningowe wakacje, gdy naszym priorytetem są piękne widoki i wygrzanie w hiszpańskim słońcu. Na niewielkim obszarze znajduje się około 20 wąwozów – jeśli chcemy skutecznie działać, przyda się nam samochód. Znajdujące się na tym obszarze kaniony przybierają fantastyczne i zachwycające formy w postaci olbrzymich częściowo „zadaszonych” sal lub wąskich mrocznych gardzieli z gdziegdzie przedzierającymi się promieniami słońca. Znaczna większość z występujących tu kanionów dostępna jest od końca marca do października, należy jednak liczyć się z tym, że w okresie letnim część może być sucha lub przepływ wody bardzo niewielki. Zarówno stanowiska zjazdowe, jak i asekuracyjne są generalnie wystarczające i w dobrym stanie, kaniony są w większości rozwinięte poziomo, a najdłuższe zjazdy rzadko przekraczają 30 m. Poziom trudności jest umiarkowany. Najbardziej godne polecenia są: Cruciacha, Portiacha, Chimichas, Mascun, Balces, Otin i Gorgas Negras.

Kanion Gorgas Negras, Sierra de Guara